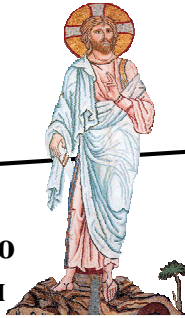

«Темні століття» чи «Золота середина»?

(опорний конспект)

Епоха Середньовіччя в літературі

Література
християнського
Середньовіччя

- теоцентризм (Бог – центр всесвіту);
- поєднання релігійних форм з народною фантазією, здобутками народної культури;
- абстрактно-символічний характер;
- відтворення дуалістичної природи людини як складної боротьби різних начал – тілесного і духовного, Бога і Диявола, нищого і високого;
- зображення світу в космічних масштабах, грандіозних формах;
- усвідомлення драматизму буття;
- монументалізм, складність форм і стилів;
- синтез різних видів мистецтв

Література
ісламського Середньовіччя

Східний
VIII – XI ст.
(мусульманський
Ренесанс)

Омар Хайям,
Гафіз,
Рудакі

Західний
XI – XII ст.

Раннє Середньовіччя (III – X ст.)

Міфологічні історії, фольклор
Трактати філософсько-релігійного змісту
Клерикальна (релігійна) література (Лактанцій)
Поеми на біблійні сюжети

Зріле (класичне) Середньовіччя (X – XIII ст.)

Література народна (геройний епос)
Рицарська (куртуазна) література • рицарський роман • лірика трубадурів
Поезія вагантів («мандрівних кліриків»)
Драматургія • імпровізована народна драма (язичницькі уявлення) • літургійна вистава (християнський світогляд)
Хроніки

Пізнє Середньовіччя (XIV – XV ст.)

Передренесанс
Данте Аліґ'єрі «Божественна комедія»

Середньовічний героїчний епос

Основний зміст героїчного епосу становить зображення боротьби за волю та віру народу. Героєм є легендарний богатир, захисник рідної землі, віри, котрий здійснює подвиги в ім'я народу. Він не має міфологічних рис, однак його надзвичайна фізична сила, мужність, моральні якості гіперболізуються, втілюючи народні уявлення про ідеал.

Характерні риси середньовічного героїчного епосу:

- ✚ герої – втілення народних ідеалів, мрій, уявлень;
- ✚ одвічна боротьба добра і зла;
- ✚ поєднання реалістичних елементів з міфом;
- ✚ легендаризація подій;
- ✚ фантастика;
- ✚ природа – живий учасник подій;
- ✚ своєрідний стиль (повтори, звертання, постійні епітети, метафори, символи, порівняння, вигуки тощо).

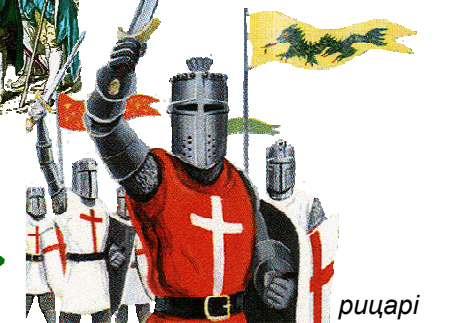

вікінги

візантійське військо

турецькі яничари

рицарі

Ах, Дюрендаль, мій вірний
меч звиятаний!
В держалні, що рукою я
тримаю,
У схованці - святині
дорогі:
В ній зуб лежить
апостола Петра,
Святого Діонісія
волосся,
Василія святого крови
крапли,
Шматок одежі матері
Христа.
(Із «Пісні про Роланда»,
переклад Б.Шалагінова)

Німецький героїчний епос
«Пісня про Нібелунгів»

Французький героїчний епос
«Пісня про Роланда»

Ось як робить той,
над ким щаслива була
зоря:
Він до землі сирій
припадає своїм лицем,
Не тямлячи себе,
гризе ковил степовий,
І не ховає сліз, що з
радість течуть.
Так умів вклониться
господареві герой.
Простертий перед
престолом, лежав
славетний Сід...
(Із «Пісні про мого
Сіда», переклад
Б. Шалагінова)

Іспанський героїчний епос
«Пісня про мого Сіда»

Лірика трубадурів

«Се не кабінетні поети, се рицарі або рицарські чури, що мандрують від двора до двора, від міста до міста, від замку до замку з піснею на устах і з відзнакою своєї дами на шоломі, їх усюди приймають радо, гостять і обдаровують, можливі королі та князі користуються їхніми послугами та піснею. Серед трубадурів знаходимо людей різного стану, починаючи від ремісників, конюших та слуг, а закінчуючи можливими лицарями і коронованими особами. Служба одному ідеалові, сила поетичного слова єднає й рівняє їх усіх. «Усі ми належимо до одного стану», – співає один із коронованих трубадурів».

Іван Франко

Франція. У XI – XII ст. там зароджується чудова **поезія трубадурів**. Понад п'ятсот авторів оспівували радощі життя, шляхетні почуття, лицарське служіння «дамі серця», якою нерідко була заміжня жінка. Серед поетів найвідомішими були:

Бернард де Вентадорн, Бертран де Борн, Джауфре Рюдель.

Люблю я бачить, як погнав
Юрбу озброєний загін,
Як мчать отари серед трав,
А військо лине навздогін,
І видно над рікою,
Як замок між гірських горбів
Обложений з усіх боків,
І темною габою
Шеренги мерехтять бійців,
Що виглядають між ровів.

Бет ран де Борн

Вже не повернусь я, друзі, в рідний дім,
В наш Вентадорн: вона гордує мною,
Де ждав її дарма в огні палкім,
Для мене більш нема там супокою,
Її люблю – я винен лиш у тім.

Бернард де Вентадорн

Коль не от сердца песнь идет,
Она не стоит ни гроша,
А сердце песни не споет,
Любви не зная совершенной.

Бернард де Вентадорн

Найулюбленіші поетичні форми трубадурів:

- **альба** – «пісня світанку», де зображено побачення лицаря з «дамою серця», яку він будить своїм співом;
- **кансона** – ліричний вірш-пісня, в якій оспівується чисте кохання, прославляється краса й чесноти коханої і переживання лицаря;
- **тенсона** – суперечка-дискусія на різноманітну тематику (моральну, етичну, літературну);
- **сирвента** – вірш-пісня на якусь політичну тему, здебільшого полемічна;
- **пасторелла** – розповідь про випадкову зустріч лицаря з гарненькою пастушкою на лоні природи.

Мне в пору долгих майских дней
Мил щебет птиц издалека,
Зато и мучает сильней
Моя любовь издалека.
И вот уже отрады нет,
И дикой розы белый цвет,
Как стужа зимняя не мил.
Мне счастье, верю, царь зверей
Пошлет в любви издалека,
Но тем моей душе больней
В мечтах о ней - издалека!
Ах, пилигрим бы шел вослед,
Чтоб посох страннических лет
Прекрасною замечен был!

Что счастья этого полней –
Помчаться к ней издалека,
Усесться рядом, потесней,
Чтоб тут же, не издалека,
Я в сладкой близости бесед –
И друг далекий, и сосед –
Прекрасной голос жадно пил!
Надежду в горести моей
Дарит любовь издалека,
Но грезу, сердце, не лелей –
К ней поспешит издалека.
Длинка дорога - целый свет,
Не предсказать удач иль бед,
Но будь как бог определил!

Рюдель

Лірика вагантів

Ваганти – мандрівні ченці, школярі, студенти Західної Європи XII – XIII ст., автори вільнодумної, почасти баламутної, життєлюбної, далекої від аскетичних ідеалів ортодоксальної церкви, подеколи гостросатиричної лірики. Вони сміливо ставали на шлях світської літератури, вважалися навіть пародіювати канонічні тексти та католицькі ритуали. Автори поезії вагантів в основному залишилися безіменними. Вони не декламували, а співали свої вірші. Найвідоміші збірки пісень вагантів – «Кембриджський рукопис» (XI ст.) та «Carmina Burana» (XII ст.).

«Бідний студент»

Стану я духовного
Злидень поміж вами,
Для страждань народжений,
Плентаюсь світами.
Я до всіх премудростей
Прагнув причаститись,
Тільки злидні капосні

Не дали довчитись.
Одяг подірявлений
На мені недужім,
І в морозну днину я
Аж тремчу від стужі.
Тож до церкви Божої
Не ходжу по праву;

Чи в лахмітті вистоїш
До кінця відправи?
Вам, міські правителі,
Шлю міські благання:
Не жалійте бідному
Крихти подання.
Трішечки вподібніться

Доброму святому –
Вкрийте одежиною
Бідного сірому.
А за те, що зболили
Жебрака одіти,
Богвоздасть сторицею,
На темному світі!

Драматургія середніх віків

Яскравий спектр середньовічного драматичного мистецтва на одному полюсі мав імпровізовану народну драму, замішану на язичницьких уявленнях, і на другому – літургійні вистави, основою яких був християнський світогляд.

Наприкінці раннього Середньовіччя шляхами новоутворених європейських країн, зупиняючись у містах і поселеннях, ходили і їздили у візках мандрівні актори, яких у Франції називали **жонглерами**, в Німеччині – **шпільманами**, Англії – **менестрелями**, в Іспанії – **хугларами**. Витоки їхнього мистецтва були в давньоримській культурі.

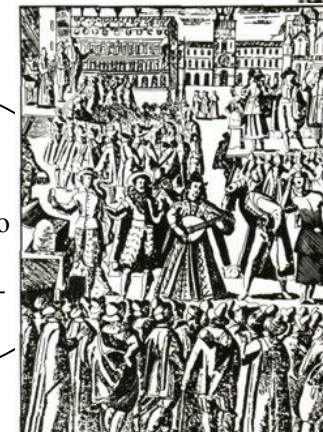
Жанри середньовічної драматургії

містерія,
у якій розроблялися
сюжети Біблії
(цикли: вітхозавітний,
новозавітний та
апостольський)

міраклъ
(утвердження релігій-
но-дидактичних ідей,
проповідування аскети-
зму, повної покоры що-
до всіх настанов церкви)

мораліте
(невеличкі п'єси на різ-
ні морально-етичні та
церковні теми, персо-
нажі алегоричні: Мир,
Правосуддя)

фарс
(невеличкі сценки по-
бутового характеру, що
походили з народної
творчості, втілення ду-
мок і мрії народу)

Комедія дель арте
(Італія)

Фарс
(Франція)

Середньовічне мистецьке саяво і чим живе цей світ

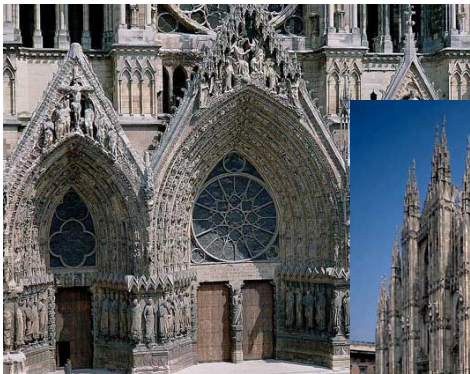
Світоглядні позиції середньовічного світу

Архітектура

романський стиль

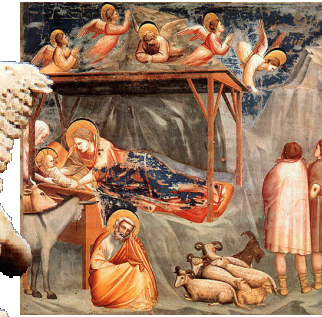
готичний стиль

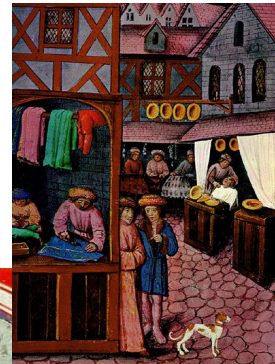
Річард Левинне Серце

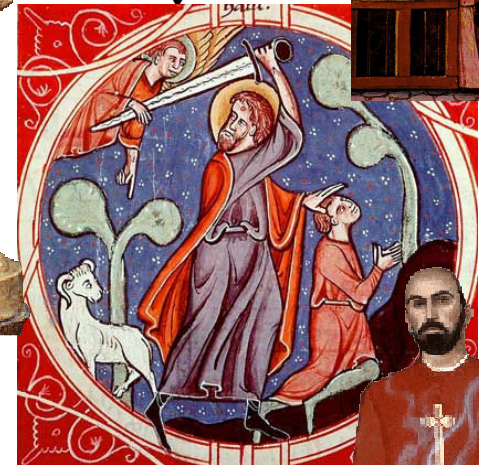
Живопис

Джотто ді Бандоно
«Народження Христа»

Мініатюра ▶

Торквемада ▶

Алхіміки ▶

Джордано Бруно ▶

